

mapy, samy o sobě velmi kvalitní). Kniha je v první řadě souborem monografických pojednání o klíčových lokalitách s důrazem na rané stavební fáze, doprovázených řadou špičkových fotografií, částečně pak i hmotovými modely a reprodukcemi kartografických a ikonografických pramenů staršího data vzniku. V tomto směru je hodnota publikace nejméně nejzřetelnější a nepochybná. Představuje spolehlivou základnu k soubornému pojednání o postavení a významu jihočeské oblasti v politice českých králů 13. století.

ROBERT ŠIMŮNEK

Michal PATRNÝ – Jan BERÁNEK,
*Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje
v Kolíně: historický a stavební vývoj,*
Nakladatelství Halama – NPÚ, generální
ředitelství, Praha 2014

179 s., ISBN 978-80-87082-31-7;
978-80-7480-020-7

Snem stavebního historika i archeologa zaměřeného na dějiny středověké sakrální architektury je možnost podílet se na průzkumu dochované stavby gotické katedrály. Náročnost takového komplexního výzkumu je nasnadě, zejména uvážíme-li, jakými spleťtými cestami se osud těchto gigantů obvykle ubíral a jaká pozornost jim již byla předchozími generacemi badatelů většinou věnována. Nezbytným předpokladem úspěchu je pak také šťastná souhra okolností, tj. finančně a projekčně zajištěná rekonstrukce objektu na straně jedné a připravenost badatelského týmu na straně druhé. V případě publikace o arciděkanském kostele svatého Bartoloměje v Kolíně je na první pohled zřejmé, že k takové konstelaci došlo.

Abecední přehození dvou hlavních autorů v titulu není náhodné. Velká část textu i použitých obrazových příloh totiž vychází z rigorózní práce Michala Patrného z roku 2005. Uvedená skutečnost ale neměla zásadní vliv na aktuálnost publikovaných závěrů, protože starší text byl oběma autory důkladně přepracován, když do sebe pojal veškeré novější poznatky archeologického výzkumu, který se uskutečnil v letech 2010–2011, i stavebně-historického průzkumu, jenž doprovázel jednotlivé etapy rekonstrukce stavby v letech 2004–2014. Původní text byl zároveň poněkud zeštíhlen tak, aby více odpovídal zvolenému formátu titulu, určenému i širší veřejnosti.

K otázce autorství publikace je třeba ještě uvést, že nemalý podíl na jejím vzniku a výsledné

podobě mají Lucie Beránková, která zpracovala grafické podklady, včetně mimořádně zdařilých trojrozměrných rekonstrukcí jednotlivých stavebních etap chrámu, a archeologové Jan Kypta, Filip Laval a Zdeněk Neustupný ze středočeského pracoviště NPÚ, kteří logičtěji poskytl dokumentaci a interpretaci archeologickým výzkumem odkrytých terénních situací.

Kniha začíná velmi podrobným popisem aktuálního stavu stavby, který je koncipován jako přehled jednotlivých stavebních částí chrámu a postupuje od exteriéru přes interiéry k poměrně složitému systému mladších krypt a hrobek v podzemí katedrály. Tyto pasáže mohou čtenáři přijít poněkud nudné, jsou ale důležité pro získání základní orientace a zejména pro následné pochopení jak doloženého, tak i předpokládaného stavebního vývoje objektu.

Další kapitola je věnována obvyklému přehledu v minulosti realizovaných archeologických a stavebněhistorických průzkumů stavby, dochované pramenné základně a v neposlední řadě pak i pojetí dějin stavby v kontextu starší historiografie. Vytěženy jsou zde variabilní kategorie archivních materiálů, z nichž některé, jako například historické plány s návrhy novodobých přestaveb chrámu, jsou publikovány vůbec poprvé. Obdobně lze kvitovat i prezentaci rozsáhlé autory shromážděné kolekce historických vedut, obrazů a fotografií, které zdařile dokumentují stavební proměny katedrály v horizontu 17. až 20. století.

Nejcennější část práce představují nově konstruované stavební dějiny chrámu, zejména pasáže týkající se posloupnosti jeho výstavby od rané gotické fáze k několika samostatným vrcholně gotickým stavebním etapám předhusitského období, vrcholící nedokončenou přestavbou vyhořelého chrámu parléřovskou hutí v šedesátých letech 14. století. Na slovní charakteristiku jednotlivých identifikovaných stavebních fází vždy navazuje jejich adekvátní vynesení v plánech stavby, trojrozměrná vizualizace a konečně i fotodokumentace konkrétních příkladů s detaily stěžejních stavebních konstrukcí, architektonických prvků a výzdob.

V následující kapitole autoři podrobně sledují osudy chrámu v období pozdního středověku a raného novověku a dokládají proces revize původního katedrálního projektu i neméně zajímavý průběh obnovy chrámu po dalším velkém požáru v roce 1796, vrcholící Mockerovou puristickou přestavbou. V kapitole závěrečné Patrný s Beránkem přináší uměleckohistorický rozbor, ve kterém jsou jednotlivá dílčí zjištění archeologického a stavebněhistorického průzkumu, samostatně popsaná v předchozím textu, utříděna

do finální charakteristiky chronologické posloupnosti a rozsahu jednotlivých stavebních etap.

U raně gotické fáze je kladen důraz nejen na časové zařazení dochované části centrálního síňového korpusu se západním dvouvěžím, ale zejména na rekonstrukci podoby staršího raně gotického závěru trojchórové dispozice s krátkými polygonálními chóry. Autoři se odklánějí od starších interpretací, které odkazovaly na rámcovou podobnost stavby s dispozicí kostela sv. Štěpána v Kouřimí, nebo operovaly s jednotlivými francouzskými a německými architektonickými vzory. Raně gotickou stavbu kolínského chrámu autoři vnímají spíše jako mimořádně progresivní a zároveň i značně individuálně uzpůsobený projekt zkušeného stavitele, pro který prozatím nenacházejí vhodnou analogii.

Za unikátní pak autoři považují i Petrem Parléřem realizovanou vrcholně gotickou přestavbu chóru. Ta sice operuje s jednotlivými prvky parléřovského okruhu, přidává k nim ale i některá další, na jiných stavbách neuplatněná řešení. Výsledná podoba této přestavby kolínského chrámu, přestože nebyla nikdy dokončena, je díky Parléřově přístupu mimořádně originální, a tudíž i architektonicky cenná.

Publikaci prakticky není co vytknout. Autoři významnou měrou přispěli nejen k poznání samotné stavby kolínské katedrály sv. Bartoloměje, ale jejich závěry mají přesah a potenciál i ve vztahu k výzkumu dalších staveb katedrálního typu na našem území i k řešení problematiky vývoje vrcholně středověké sakrální architektury jako takové.

FILIP VELÍMSKÝ

Jan Hus, husitství a východní Čechy. Příspěvky z konference. Chrudim 16.-18. 9. 2015, ed. Jan FROLÍK, Město Chrudim, Chrudim 2015

121 s., ISBN 978-80-906318-0-9

Útlý, nicméně zvucnými jmény obsazený sborník je dalším z výstupů, které vznikly v rámci husovského jubilea. Úvodní slovo připadlo Františku Šmahelovi a jeho na první pohled nenápadný příspěvek (*Několik drobných úvah na počátku konference*) ukazuje na autorovu schopnost mistrovské zkratky. Na minimální ploše Šmahel nejen přehledně resumuje Husův život a jeho odkaz, ale přináší i řadu inspirativních postřehů. Připomíná především význam Husova druhého života a jeho

aktuálnost: betlémský kazatel zůstává stále živou historií, třebaže vlastní Husovo poselství dnes společností nerezonuje. Podle Šmahelova úsudku je to obět za svobodu názoru, takže Hus dnes vyčnívá nad dějinami pouze v jakési metahistorické podobě oproštěné od středověké křesťanské víry a církevní nauky.

V následujícím příspěvku Petr Čornej shrnuje počátek a vývoj utrakvismu ve východních Čechách i tamější specifika. Ačkoliv kolébkou husitství byla Praha, reformní hnutí by nemohlo přežít bez širšího zázemí, které tvořily vedle jižních Čech právě Čechy východní. Čornej tuto oblast pokládá za ilustrativní příklad toho, jak se v rámci husitství výrazně uplatňovala šlechta, a to především nobilita nižší. Klíčového významu dosáhlo východočeské husitství podle autora v době poděbradské, kdy coby rozsáhlý národnostně a konfesijně homogenní celek zabránilo zneplatnění výsledků husitské revoluce; region pak byl baštou utrakvistů až do Bílé hory. V textech Františka Šmahela i Petra Čorneje shodně zaznívá, že východní Čechy nebyly přímo vázány na Jana Husa, přesto zde nejpozději od jara 1421 reformní hnutí převážilo.

Na dění v regionu během husitské éry se zaměřují příspěvky Jana Frolíka a Jana Musila. Zatímco Frolík pojednává o vývoji města Chrudimi od 13. do 15. století s důrazem právě na dobu husitskou, Musil se zaměřuje na dopady husitských válek na širší okolí Chrudimi. Vedle samotného města se věnuje i zániku benediktinského kláštera v Podlažicích a obléhání hradů Rychmburk a Lichnice v letech 1425 a 1428–1429.

Blok příspěvků věnovaných druhému životu Jana Husa zahajuje Michal Šroněk analýzou vyobrazení Jeronýma Pražského, zachyceného na predele oltáře Zmrtvýchvstání Krista z chrudimského hřbitovního kostela. Jeroným je zde vyobrazen spolu s Janem Husem, svatým Václavem a svatým Prokopem jako jeden ze zemských světců, resp. přímluvců při Posledním soudu. Malba vzniklá kolem roku 1500 představuje významný unikát, jelikož podobných zachycení Jeronýma se dochovalo výrazně méně než Husových; chrudimský výjev je asi jeho vůbec nejstarším známým vyobrazením.

O chrudimské utrakvistické městské škole v letech 1560 až 1581 pojednal Michal Svatoš, a to na základě manuálu rektora pražské univerzity Matěje Dvorského. Chrudimská městská škola, která stejně jako ostatní školy téhož typu patřila od husitského období pod správní a soudní kompetenci rektora univerzity, se nelišila od běžného profilu institucí svého druhu. Pramen má ale omezenou výpovědní hodnotu: o konkrétní